
LA RESIDÈNCIA D'ESTUDIANTS DE CATALUNYA (1921-1939)

Maria Dolors Fulcarà Torroella

**LA RESIDÈNCIA D'ESTUDIANTS
DE CATALUNYA (1921-1939)**

LA RESIDÈNCIA D'ESTUDIANTS DE CATALUNYA (1921-1939)

Maria Dolors Fulcarà Torroella

Universitat de Barcelona. Dades catalogràfiques

Fulcarà i Torroella, Maria Dolors

La Residència d'Estudiants de Catalunya (1921-1939)

Notes. Bibliografia. Cronologia. Índex

ISBN 978-84-475-3519-4

I. Títol

1. Residència d'Estudiants (Barcelona, Catalunya)

2. Col·legis majors universitaris 3. Vida intel·lectual

4. 1921-1939 5. Catalunya

© Publicacions i Edicions de la Universitat de Barcelona

Adolf Florensa, s/n

08028 Barcelona

Tel.: 934 035 350

Fax: 934 035 351

comercial.edicions@ub.edu

www.publicacions.ub.edu

© Maria Dolors Fulcarà Torroella

DISSENY DE LA COBERTA Quim Duran

ISBN 978-84-475-3519-4

DIPÒSIT LEGAL B-40.740-2011

IMPRESSIÓ I REL·LIGAT Gráficas Rey

És rigorosament prohibida la reproducció total o parcial d'aquesta obra. Cap part d'aquesta publicació, inclòs el disseny de la coberta, no pot ser reproduïda, emmagatzemada, transmesa o utilitzada per cap mitjà o sistema, sense l'autorització prèvia per escrit de l'editor.

Sumari

PRESENTACIÓ.....	11
INTRODUCCIÓ.....	13
LA RESIDÈNCIA DEL TEMPS	
DE LA MANCOMUNITAT	15
Els orígens	15
La Residència d'Estudiants de Catalunya	17
Prospectes	27
Activitats culturals. Publicacions	30
Dificultats econòmiques	31
Tancament	36
L'esperit de la Residència. Testimonis	38
LA RESIDÈNCIA DE LA DIPUTACIÓ	
DE LA DICTADURA.....	47
Precedents	47
Breu notícia de l'edifici.....	47
La projectada Escola d'Hostaleria.....	52
Prospectes	56
Residents	58
La Residència durant la transició	58
Dèficit econòmic. Pressupostos	60
Nou reglament de la Residència	61
Prospectes	63

LA RESIDÈNCIA DE LA GENERALITAT	67
Inconvenients de l'edifici	69
Clausura temporal	72
La Universitat Autònoma. L'IASUEC	75
Reobertura	78
Serveis	81
Prospectes	83
El Llibre d'Actes de l'IASUEC	88
Publicacions	90
Joan Teixidor: <i>L'aventura fràgil</i>	92
Joan Vinyoli: <i>Primer desenllaç</i>	95
Marià Manent: <i>Versions de l'anglès</i>	97
Bartomeu Rosselló-Pòrcel: <i>Imitació del foc</i>	99
Testimonis	102
LA RESIDÈNCIA INTERNACIONAL DE SENYORETES	
ESTUDIANTS	107
Prospectes	113
Activitats culturals	114
Testimonis	118
LA RESIDÈNCIA DE L'ESCOLA D'INFERMERES	121
Un acte cultural de gran ressò	124
LA PROJECTADA RESIDÈNCIA PROFESSIONAL	
FEMENINA	129
ELS RESIDENTS	133
Residents a Sant Gervasi	133
Testimonis	138
Residents a Urgell	140
Ferenc Olivér Brachfeld	141
Altres residents	143
Bartomeu Rosselló-Pòrcel	146
El Creuer Universitari pel Mediterrani	149
Relació amb el poeta Joan Llacuna. Malaltia i mort	152

Residents a la Residència Internacional de Senyoretes Estudiants.	154
EPÍLEG.	157
AGRAÏMENTS	159
CRONOLOGIA.	161
FONTS DOCUMENTALS I BIBLIOGRAFIA	165
ÍNDIX ONOMÀSTIC.	171

Presentació

Un primer estudi sobre la Residència d'Estudiants de Catalunya fou començat l'any 1975 a partir d'un curs de doctorat dirigit pel doctor Joaquim Molas a la Universitat Autònoma de Barcelona, curs que proposava estudiar les institucions de cultura del temps de la Generalitat de la Segona República. Per diverses circumstàncies, l'estudi quedà interromput, i fou reprès més tard, enllestit i publicat al número 20 (any 1986) de la revista *Randa*. Amb motiu de la celebració l'any 1999 del setantè aniversari de la Residència d'Estudiants de la Universitat Industrial, i amb l'estímul, l'interès i l'entusiasme del professor José Manuel Bermudo, de Montse Lavado i de Jaume Trabal, director, sotsdirectora i cap d'estudis, respectivament, del Col·legi Major Ramon Llull de la Universitat de Barcelona —hereu d'aquella—, que organitzaren actes i una magnífica exposició commemorativa, aquell primer estudi fou ampliat i aprofundit, en poder disposar de publicacions que aportaven noves dades, molt escasses en el moment de començar la investigació. Finalment acabat, el presentem aquí amb el desig que l'existència d'aquesta Casa d'Estudiants i la seva irradiació deixin de ser una obra gairebé desconeguda i que sigui valorada pel que fou —i és avui— i pel que aportà —i aporta avui— a la cultura i a la societat de Catalunya.

Introducció

Tota la resta de la meva vida, de fet dedicada a la docència, ha estat il·luminada per aquella experiència, com per un far, del qual m'he anat sentint cada dia més lluny.

EDUARD VALENTÍ FIOI

Entre les institucions de cultura que va fundar o promoure la Mancomunitat i que després va reprendre la Generalitat de Catalunya durant el temps de la República, la Residència d'Estudiants de Catalunya n'és una de tan interessant com poc conegudes i divulgades són les seves vicissituds. Òbviament, la història de la Residència d'Estudiants de Catalunya va lligada als esdeveniments històrics i polítics del país, els quals en determinen tres etapes: la primera, de caràcter privat, durant els anys de la Mancomunitat; la segona, molt breu, sota la Dictadura, i la tercera, des de la caiguda de la Dictadura i durant el temps del govern de la Generalitat. Aquesta última etapa és particularment accidentada. Durant un període d'uns nou anys se succeeixen: la transició de la Dictadura a la República; la instauració del govern de la Generalitat, el qual, però, pot actuar amb normalitat només durant tres anys i mig; la revolució d'octubre del 1934, amb la conseqüència de la suspensió de càrrecs i patronats; el restabliment de la normalitat per al govern de Catalunya però amb l'inici, al cap de pocs mesos, de la Guerra Civil; finalment, el gener del 1939, el tallament brutal de tota la feina començada.

LA RESIDÈNCIA DEL TEMPS DE LA MANCOMUNITAT

Els orígens

La primera Residència d'Estudiants de Catalunya fou un fruit del segon Congrés Universitari Català. Ho confirma una carta que els membres de la Junta de la Residència dirigeixen, l'any 1926, a compatriotes instal·lats a països d'ultramar: «Vàrem concebre la idea de fundar la Residència d'Estudiants de Catalunya, responent al vot formulat pels estudiants mateixos en el Segon Congrés Universitari l'any 1918». La lletra està firmada per M. de Montoliu, Leandre Cervera, Albert Bastardas, Josep Llimona i dues signatures il·legibles.

La comissió organitzadora del segon Congrés Universitari Català, celebrat l'any 1918, publicà una convocatòria, firmada per Josep M. Batista i Roca i deu signatures més, un dels punts de la qual és el següent:

Cada dia augmenta la necessitat que en la nostra capital s'hi creï una Casa dels Estudiants, on al costat dels avantatges d'ordre material, els escolars hi poguessin trobar tots els elements que han de contribuir al llur desenvolupament intel·lectual i moral. Al mateix temps són molts altres els punts que fan referència a l'organització de la classe escolar, avantatges a obtenir per a ella, beques, etcètera.

En una de les sessions plenàries es va tractar el tema de la «Casa dels Estudiants»; el ponent fou Miquel Ferrà. En el seu parlament el fu-

tur director de la Residència dóna les pautes del que hauria de ser aquella Casa. Resumim-ne els punts principals: *a)* Preferència pel model anglès, que forma tipus morals, més que per l'alemany, que dóna savis. *b)* Desig de fer sorgir una generació de «cavallers» en un poble com el nostre, on les qualitats senyoriales són una mica rares. *c)* Constatació de la deplorable situació de la universitat espanyola, en estat de descomposició, que desorganitza i desedifica. *d)* Necessitat peremptòria de suplir les mancances de la Universitat amb la creació d'una residència d'estudiants. *e)* El model no cal buscar-lo: és ja una realitat a la Residència d'Estudiants de Madrid creada per la Junta per a l'Ampliació d'Estudis, els objectius de la qual el ponent transcriu literalment. *f)* Crida a la joventut catalana a col·laborar per fer una obra semblant, que a casa nostra ha de ser «nascuda a l'escalf de l'ideal nacionalista» i en la qual tots els elements i tots els mitjans necessaris per afavorir l'estudi i ajudar la formació cultural han d'estar informats per l'esperit de la nostra terra, que ha de ser l'ànima mateixa de la institució.

Ja abans de néixer, doncs, la residència de Barcelona s'inspira i pren per model la que des de l'any 1910 funcionava a Madrid. Així es diu explícitament en una carta de la Junta de Govern de la Residència, escrita sis anys més tard de la ponència, quan la Residència estava en el seu quart any de funcionament; la carta va dirigida a l'Ajuntament, en aquell moment de la Dictadura, i demana subvenció per al seu manteniment. Diu així:

La Junta de Govern de la Residència d'Estudiants ha anat realitzant, patrocinada per aquest Excm. Ajuntament, l'obra de dignificació moral de l'estudiant que es tradueix en increment de la cultura i del progrés científic, seguint, per tal d'aconseguir-ho, els camins traçats per cèlebres institucions estrangeres i per la Junta per a l'Ampliació d'Estudis promotora de la Residència de Madrid.

La carta està datada l'11 de març de 1924.

Al final del Congrés va ser aprovada la conclusió següent: «Urgeix la creació a Barcelona d'una casa d'estudiants on els que vinguin de fora a cursar en els nostres centres escolars o a treballar en els d'in-

vestigació, puguin formar-se i viure amb dignitat dins un ambient social propici a l'estudi i a totes les nobles accions de l'esperit.»

En la sessió de clausura del congrés, que tingué lloc el 14 d'abril de 1918, es designà un comitè encarregat de portar a la pràctica els acords presos. Dins aquest comitè, anomenat Junta Permanent, funcionà una secció, integrada per August Pi i Sunyer, Narcís Corominas, Alfons Trias, Josep Codolà i Miquel Ferrà, encarregada d'ocupar-se de la projectada Casa de l'Estudiant, amb la missió de fer-la una realitat.

En l'acte de clausura del Congrés es va acordar enviar un misatge a la Mancomunitat de Catalunya en el qual es demanava, entre altres coses, la fundació de cases d'estudiants.

La Residència d'Estudiants de Catalunya

La Comissió de Cultura va crear un patronat autònom, presidit per August Pi i Sunyer, que es va encarregar de l'organització d'una residència per a estudiants. L'Ajuntament de Barcelona hi va col·laborar des del primer moment i va concedir-li una subvenció de 50.000 pessetes per a despeses d'instal·lació. L'estatge s'instal·là en una torre de Sant Gervasi voltada de jardins. La comissió nomenà Miquel Ferrà director d'aquesta Residència.

Alexandre Galí en fa la descripció següent:

El patronat va llogar una torre a Sant Gervasi —al carrer de Ríos Rosas, número 37—, un dels indrets més bells de Barcelona en aquell temps, entre el Putget i el turó de Monteroles, cobert aleshores de bosc, amb els grans jardins de la casa Brusi al peu, aleshores en tota la seva integritat i bellesa. En aquell indret pacífic es va organitzar la primera residència d'estudiants de Catalunya, que es va obrir el dia 11 de desembre de 1921. L'edifici, una torre burgesa sense pretensions amb un jardí lateral i una certa varietat d'estructura, obligava a pensar en una mena de casa de família, una Fraternity House com s'estilaven als Estats Units [...].

En fou nomenat director l'exquisit poeta i perfecte cavaller, senyor Miquel Ferrà, que va trobar l'encaix per a realitzar una obra

perfecta en el poc temps que la institució va tenir d'existència. Discreció, bon gust, caliu familiar [...] i sobretot una vida d'esperit planera i sense petulància ni enfarfec, com pot resoldre un home fonamentalment humà i cristià com el noble poeta director de la casa [...]. Hom tenia la sensació que els residents eren molt poc engavanyats, gaudien de la noble llibertat que es pot donar als esperits nobles i per això l'hora de menjar, que no imposen els homes sinó el ritme de la vida, era de totes la més aprofitada per a la conversa, l'amistat i les lligades espirituals.¹

El Llibre d'Actes de la Junta de la Residència ens permet conèixer la història d'aquesta institució i seguir-ne les vicissituds.

El dia primer de juny de l'any 1920, a la Sala de Juntes de la Comissió de Cultura de l'Ajuntament de Barcelona es constitueix, amb caràcter de societat, una Junta per a la fundació i sosteniment de la Residència d'Estudiants de Barcelona, amb els càrrecs següents: August Pi i Sunyer, president; Lluís Nicolau d'Olwer, vicepresident; Jaume Algarra i Postius, tesorero; Miquel Ferrà, secretari; Narcís Corominas, vicesecretari. La Junta sol·licita de l'Ajuntament de Barcelona l'alt patronatge de l'obra en projecte, així com una subvenció de 40.000 pessetes com a primera base econòmica per començar-la. Firmen el document els ja esmentats i Jesús M. Bellido, M. Ainaud, P. Bosch Gimpera, A. Montaner, J. Alzina i Melis i Climent Maynés.

En la sessió de l'11 d'octubre del mateix any la Junta procedeix a firmar el contracte d'arrendament, per cinc anys, de la casa i els terrenys que serien l'estatge dels estudiants, i encarrega a l'arquitecte Francesc Folguera l'estudi i el pressupost d'un pla d'adaptació i moblament de la casa per al nou fi al qual se la destina. D'altra banda, davant el desig manifestat per l'Associació Catalana d'Estudiants d'intervenir en la gestió de la Junta, aquesta fa avinent que això no és possible, pel fet que la Junta no està constituïda per representants d'associacions, sinó per particulars, tot agraïnt l'interès demostrat i demanant una assistència oficiosa.

¹ Alexandre GALÍ. *Història de les institucions i del moviment cultural a Catalunya. 1900 a 1936*. A: *Obra completa*. Barcelona: Fundació Alexandre Galí, 1981-1983, llibre IX, p. 231.